

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Драч Д. Л.

*студентка IV курсу юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Єдність судової практики є важливим національним та міжнародним стандартом судочинства, а її забезпечення вимагає системної взаємодії основних елементів: суб'єктів, інструментів та механізмів. Інструменти забезпечення єдності судової практики є хоч і доволі дослідженим, однак все ще дискусійним елементом системи забезпечення єдності судової практики. Останнім часом дослідження інструментів забезпечення єдності судової практики здійснювали Н.М. Ахтирська, Н.В. Глинська, В.Я. Головатий, П.В. Коршунова, Н.М. архоменко, О.І. Попов, О.В. Скочиляс-Павлів, О.Г. Шило та інші науковці. Разом з тим, значним проблемним питанням залишається визначення переліку таких інструментів, що і вказує на актуальність обраної теми.

Для забезпечення єдності судової практики суди використовують цілу систему правових засобів, які представляють собою сукупність юридичних інструментів, які забезпечують єдність судової практики в регулюванні суспільних відносин [1, с. 27]. Такі інструменти є елементами механізму забезпечення єдності судової практики.

У юридичній науковій літературі існують різні підходи до визначення переліку інструментів забезпечення єдності судової практики. Зокрема, П.В. Коршунова до інструментів забезпечення єдності судової практики відносить норми права, судову практику та правову доктрину [1, с. 27].

На думку О.І. Марочкіна, єдність судової практики може бути забезпечена: 1) на основі узагальнення судової практики – шляхом: а) обов'язкових (керівних) роз'яснень Пленуму Верховного Суду; б) надання рекомендаційних роз'яснень Пленуму Верховного Суду; 2) ухвалення Верховним Судом (Пленумом Верховного Суду) зразкових рішень по конкретним категоріям справ, визнаних як типові (судовий прецедент) і обов'язковістю їх урахування у правозастосовній діяльності суду при розгляді однотипних справ [2, с. 124].

К.Ю. Савченко стверджує, що однакове застосування в судах чинного законодавства реалізується за допомогою: 1) впровадження механізму касаційного перегляду судових рішень; 2) узагальнення судової практики вищими судами; 3) аналізу судової статистики вищими судами; 4) надання судами вищої інстанції судам нижчої інстанції роз'яснень щодо правильності застосування законодавства; 5) судових тлумачень по кожній конкретній справі судами усіх рівнів [3, с. 59].

О.Г. Шило та Н.В. Глинська під час дослідження суміжної теми встановили, що система правових засобів забезпечення єдності застосування закону у сфері кримінального провадження складається з набору взаємопов'язаних елементів: 1) кримінально-процесуальне право, що відповідає стандартам своєї якості; 2) судові рішення – процесуальні рішення апеляційних та касаційних судів, які є цінними орієнтирами при тлумаченні та застосуванні закону; 3) рішення (ухвали) Верховного Суду, які вирішують наявні розбіжності у судовій практиці (спірні питання правоохоронних органів); 4) правове регулювання необхідного ступеня обов'язкових рішень Верховного Суду та можливості відступу від його правових позицій судами нижчих інстанцій, а також самим Верховним Судом [4, с. 165].

Крім різних підходів до визначення конкретного переліку інструментів забезпечення єдності судової практики, виокремлюються також і різні класифікації таких інструментів. Зокрема, В.В. Резнікова та В.С. Щербина диференціюють інструменти забезпечення єдності судової практики за сутністю на нормативно-правові (національне й міжнародне законодавство) та інституційні (система відповідних судових органів) засоби [5, с. 68]; М.А. Хотка – за критерієм джерела їх формування – на законодавчі, судові та соціальні [6, с. 75]; О.Г. Шило та Н.В. Глинська – за функціональним призначенням – на профілактичні та відновні [4, с. 167]. І якщо всі класифікації інструментів забезпечення єдності судової практики є цілком доцільними, оскільки в їх основі лежать різноманітні критерії, число яких є доволі великим, то перелік таких інструментів все-таки підлягає уточненню, адже вони, на відміну від науково розроблених класифікацій, є втіленими в правову дійсність і виробленими самою юридичною практикою.

Перш ніж формулювати такий перелік інструментів забезпечення єдності судової практики, слід з'ясувати їх сутність. На нашу думку, інструменти забезпечення єдності судової практики – конкретні засоби, застосування яких безпосередньо спрямоване на формування єдиної судової практики шляхом застосування відносно самостійних правових категорій. Такі інструменти можуть комбінуватися під час реалізації певних механізмів забезпечення єдності судової практики. Одразу слід відзначити, що інструменти забезпечення єдності судової практики

потрібно відмежовувати від суміжних категорій, особливо від детермінант єдності судової практики – умов, що забезпечують її досягнення (освітньо-кваліфікаційні заходи для суддів, якість законодавства, дотримання принципів права під час здійснення правосуддя, системність правової оцінки фактів, обставин справи, організаційно-правове забезпечення діяльності судової влади і т. д.).

Тож, вважаємо, що інструментами забезпечення єдності судової практики є: 1) типові моделі кваліфікації та інтерпретації норм права; 2) судові акти та їх властивості; 3) інститути окремих категорій судових справ; 4) повноваження судових органів; 5) інформаційно-телекомунікаційні технології; 6) доктринальні джерела права.

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що інструментами забезпечення єдності судової практики є конкретні засоби, застосування яких безпосередньо спрямоване на формування єдиної судової практики шляхом застосування відносно самостійних правових категорій. До таких інструментів віднесено: типові моделі кваліфікації та інтерпретації норм права; судові акти та їх властивості; інститути окремих категорій судових справ; повноваження судових органів; інформаційно-телекомунікаційні технології та доктринальні джерела права.

Література:

1. Коршунова П.В. Единство судебной практики и правовые средства ее обеспечения. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. Право.* 2019. № 2 (50). С. 25–35.
2. Марочкін О.І. Щодо окремих елементів системи кримінального процесуального законодавства України. *Питання боротьби зі злочинністю.* 2018. Вип. 35. С. 117–131.
3. Савченко К.Ю. Судова практика як елемент правової системи України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 223 с.
4. Shylo O.H., Hlynska N.V. Legal means of procuring the unity application of the criminal procedure law. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine.* 2020. Vol. 27. No 2. P. 156–169.
5. Резнікова В.В., Щербина В.С. Шляхи вдосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в сучасних реаліях. *Юридична Україна.* 2019. № 12. С. 65–68.
6. Hotca M.A. Instruments to assure the unity of the judicial practice in Romania. *Lex ET Scientia. Juridical Series.* 2011. Lesij no. XVIII. Vol. 1. P. 75–82.